

Bílý Zulu John Robert Dunn (1833–1895) a jeho stopy v povědomí dnešních Jihoafričanů/The White Zulu John Robert Dunn (1833–1895) and his traces in the awareness of today's South Africans

Naděžda Morávková

Abstrakt: Článek je věnován osobnosti, jež sehrála významnou úlohu v novodobých dějinách jihoafrických Zulů, avšak náležité historické zhodnocení jejího významu je až otázkou současné historiografie. John Dunn byl potomkem britských přistěhovalců se skotskými kořeny, narodil se v Jižní Africe v Port Elizabeth, ale osiřel a vyrůstal pak spolu s domorodými dětmi. Osvojil si výborně bantuské jazyky i zvyky těchto kmenů. V dospělosti získal přízeň zulského krále Cetshwaya a byl jím jmenován jedním z náčelníků, tedy *indunou*. Patřil mezi velmi vlivné Cetshwayovy rádce, ale v zulsko-anglické válce ho zradil a přispěl tak k porážce Zulů a konci samostatnosti jejich říše v kwaZulu. Text se snaží zmapovat rozsah a kvalitu povědomí o této osobnosti v paměti obyvatel místa, kde stával jeden z Dunnových kraalů, dnešním městečku Mtunzini v kwaZulu-Natal.

Abstract: The article is dedicated to the personality that played an important role in the modern history of the South African Zulus, but the proper historical evaluation of its meaning is only a question of contemporary historiography. John Dunn was a descendant of Scottish immigrants, born in South Africa in Port Elizabeth, but orphaned and grew up with indigenous children. He has mastered Bantu languages excellently, as well as the habits of these tribes. He gained the favor of Zulu king Cetshwayo in adulthood and was named by one of the chiefs, *induna*. He belonged among the highly influential Cetshwayo's advisors, but in the Zulo-English War he betrayed him and contributed to the defeat of Zulu people and the end of the autonomy of the kingdom in kwaZulu. The text attempts to map the extent and quality of awareness of this personality in memory of inhabitants of the place where Dunn's kraal was, the current town Mtunzini in kwaZulu-Natal.

Klíčová slova: John Robert Dunn; Jižní Afrika; Zulu, anglo-zulské války; kwaZulu-Natal.

Key Words: John Robert Dunn; South Africa; Zulu, the Anglo-Zulu Wars; kwaZulu-Natal.

Úvodem

Odkaz osobností, které rozhodujícím způsobem zasáhly do historie regionu, státu či dokonce historie obecné mívá různý impakt v různých obdobích a často i svérázné dějiny vlastních proměn. Mnohé osobnosti dojdou zájmu a ocenění až dlouho po své smrti, jiné se naopak po prvotní adoraci dočkají zavržení a dehonestace odkazu. Jedním z nejméně příznivých směrů vývoje personálního odkazu je zapomenutí. Následující článek ukáže, že jméno potomka jihoafrických osadníků ze starého kontinentu, „bílého induny¹⁶⁷ Zulů“ Johna Dunna prošlo v rámci dosavadní historie kwaZulu-Natal¹⁶⁸ všemi výše zmíněnými etapami „slávy“. Předmětem jednoduchého výzkumu, z něhož článek vychází, je vedle představení podstaty Dunnovy role v dějinách zulské státnosti a jejího konce také otisk Dunnova odkazu v povědomí současných obyvatel regionu, který kdysi zaujímal Dunnem kontrolovaný zulský kraal, jenž mu přidělil zulský král Cetshwayo. Půjde o region v okolí města Mtunzini na pobřeží Indického oceánu, v kwaZulu-Natal, asi 140 km východně od Durbanu, v chráněné přírodní oblasti uMlalazi Nature Reserve. Právě toto místo zvolil Dunn kdysi za jedno ze svých sídel. Dnes se zde nachází tzv. Dunn's Pool,¹⁶⁹ turistická oblast v ústí řeky uMlalazi, zarostlá mangrovníky a vybavená turistickou informační cedulí o Johnu Dunnovi a jeho působení zde. Turisté i místní lokalitu hojně navštěvují, neboť odtud vyplouvají na oblíbené víkendové plavby na lodích po řece, grilovat či rybařit, nedaleko se nachází i turistický kemp. Ne každý však věnuje pozornost historii místa a osudu Johna Dunna. Většina místních Afrikánců ho má spojeného s údajem o množství jeho žen a dětí, valné většině náhodně oslovených domorodců

¹⁶⁷ *Induna* je významná tradiční funkce v zulské hierarchii, jde o člena královny rady a králova rádce, vojenského velitele, pro překlad do češtiny nejlépe vyhovuje výraz *náčelník*.

¹⁶⁸ Výraz *kwaZulu-Natal* se dnes používá pro označení oblasti v Jihoafrické republice, kde se, zhruba, nacházelo království Zulů.

¹⁶⁹ Viz Příloha č. 1. Foto autorka.

jméno nic neříká nebo vědí jen, že zde existuje Dunn's Pool. Jak je to tedy s odkazem Johna Dunna v kraji, který v šedesátých a sedmdesátých letech devatenáctého století s přehledem území ovládal? Je jeho impakt skutečně tak silný, že je dodnes v kraji stále ještě pocíťován? To se pokusíme v následujícím textu ozřejmit.

Valná většina pramenů a literatury na téma John Dunn, jež také byly použity pro tento text, je pochopitelně jihoafrické provenience.¹⁷⁰ Jedná se na prvním místě o zajímavou a originální autobiografii samotného Johna Dunna, kterou po jeho smrti vydal jeho přítel, amatérský historik regionu, D. C. F. Moodie.¹⁷¹ První vědecká práce o tématu John Dunn byla napsána již roku 1939,¹⁷² další v roce 1971,¹⁷³ za nejzdařilejší lze ovšem považovat doktorskou práci amerického historika Charlese Camerona Ballarda *The Transformatiersman: The Career of John Dunn in Natal and Zululand in 1834–1895*, kterou autor obájil na University of Natal v Durbanu, roku 1980.¹⁷⁴ Na 407 stranách strojopisu se podrobně zabývá životem a významem Johna Dunna a zulského krále Cetshwaya. Z obsáhlého výzkumu k této práci pak čerpá několik článků v odborných časopisech, například text Ballarda samého v *The Journal of African History*,¹⁷⁵ ale i texty Iana Knigta.¹⁷⁶ Bohatým zdrojem pramenů je fond Johna Dunna *John Dunn Papers* a fond jeho syna Domenica Dunna *Domenic Dunn Papers* ve sbírce Killie Campbell v univerzitní knihovně University of kwaZulu-Natal v Durbanu.¹⁷⁷ Zde je zejména Dunnova korespondence s natskými úředníky a

¹⁷⁰ Něco málo pramenů se dochovalo i ve Velké Británii.

¹⁷¹ MOODIE D. C. F. (ed.) *John Dunn, Cetywayo and Three Generals*. Pietermaritzburg: Natal Printing and Publishing Co., 1886; MOODIE D. C. F. (ed.) *John Dunn, Cetywayo and Three Generals*. Cambridge: Cambridge University Press, 2011. ISBN 9781108031387,

¹⁷² SHIELDS C.S. *The Life of John Dunn: Special Reference to Zululand in 1879–1887*. Diplomová práce obhájená na University of South Africa, 1939.

¹⁷³ BARBER, S. L. *John Dunn and Zululand 1856–1963*. Kvalifikační práce obhájená na University of Natal 1971.

¹⁷⁴ BALLARD, Charles Cameron. *The Transformatiersman: The Career of John Dunn in Natal and Zululand in 1834–1895*. Doktorská práce obhájená na University of Natal v Durbanu, roku 1980.

¹⁷⁵ BALLARD, Charles Cameron. John Dunn and Cetshwayo. The Material Foundation of Political Power in Zulu Kingdom 1857–1978, *The Journal of African History*, Vol. 21, No. 1, 1980, s. 75–91.

¹⁷⁶ KNIGHT, Ian. In Every Way His Own King. The Life of Chief John Dunn, *Journal of Anglo-Zulu War Society*, December 2001, s. 10–21.

KNIGHT, Ian. The White Zulu, *Military Illustrated*, June 2005, s. 24–31.

¹⁷⁷ Campbell Collection. University of kwaZulu-Natal Libraries. Durban. John Robert Dunn Papers; Domenic Dun Papers. Local system number KCAL310110. Dostupné po povolené registraci z [www: http://campbell.ukzn.ac.za/?q=node/47098](http://campbell.ukzn.ac.za/?q=node/47098).

funkcionáři, ale také vzpomínky jeho syna Domenica a jím psaná rodinná historie. Část korespondence s Johnem Dunnem se nachází také v univerzitní knihovně v Oxfordu.¹⁷⁸ Součástí sbírky archiválií Killie Campbell je také fond Jamese Stuarta, který byl úředníkem v Natalu. Obsahuje velmi užitečné písemnosti z přelomu 19. a 20. století, zejména sbírku různých ústních svědectví o Johnu Dunnovi.¹⁷⁹ Pro terénní výzkum v městečku Mtunzini, jednom z míst, které John Dunn založil, je nejvhodnějším průvodcem dílo Alberta van Jaarsvelda *Mtunzini*,¹⁸⁰ kde je Johnu Dunnovi věnována kapitola č. 3.

V češtině zatím existuje jediná publikace, která se blíže zabývá osobností Johna Dunna, nepočítáme-li *Dějiny Jižní Afriky* Otakara Hulce,¹⁸¹ kde je Dunn zmiňován v kapitole *Britský Natal a kwaZulu za vlády náčelníka Mpandy*, a to publikace Ivo Budila *Válka Zulů*.¹⁸² Tam čtenář najde poměrně komplexní a užitečný obraz jak osobnosti, tak role Johna Dunna v dějinách kwaZulu i anglo-zulských válek.

K výzkumu současného povědomí o osobnosti Johna Dunna v kwaZulu a zejména v Mtunzini autorka provedla výzkum mezi náhodně oslovenými obyvateli Mtunzini, ve dnech 7. a 8. ledna 2017 před nákupním centrem Spar a také mezi studenty University of Zululand v kwaDlangezwa, 13. ledna 2010. Někteří významněji odpovídající respondenti budou zmíněni dále, popřípadě citováni. Dále byly provedeny hlubší rozhovory s několika vybranými respondenty, historikem Albertem van Jaarveldem, středoškolským profesorem Leonem van Royenem, spisovatelkou Jeanette Ferreira, rezidentkou v Mtunzini Reinette van Reinsburg a docentem práv University of Zululand Kwezi Gabelou z Empangeni. Důležitým zdrojem jsou také materiály ze soukromých archivů potomků Johna Dunna, zejména pak Lawrence Lamprechta, organizátora a správce webových stránek spolku

¹⁷⁸ Bodleian Library. University of Oxford. Letters of John Robert Dunn.

¹⁷⁹ Campbell Collection. University of kwaZulu-Natal Libraries Durban. James Stuart Papers. Local system number KCAL291785. Dostupné po povolené registraci z [www: http://campbell.ukzn.ac.za/?q=taxonomy/term/496](http://campbell.ukzn.ac.za/?q=taxonomy/term/496).

Tato svědectví vyšla i tiskem WEBB C. de B. – WIGHT J. B. (eds.). *The James Stuart Archives*. Vol. 1. Durban: University of kwaZulu-Natal Press, 1976. ISBN 978-0869800737.

¹⁸⁰ JAARSVELD van, Albert. *Mtunzini*. Mtunzini: A. van Jaarsveld, 1998. s. 19–26.

¹⁸¹ HULEC, Otakar. *Dějiny Jižní Afriky*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. ISBN 80-7106-247-2, s. 126.

¹⁸² BUDIL, Ivo. *Válka Zulů*. Praha: Triton, 2006. ISBN 80: 7254-830-1.

Dunnových potomků Dunn's Descendants Association,¹⁸³ stejně jako novinové a internetové články o incidentech na pozemcích patřících Dunnovým potomkům, z nichž nejdůležitější budou citovány.

Životní příběh Johna Roberta Dunna

John Robert Dunn se narodil roku 1833 v Algoa Bay v Port Elisabeth v Jižní Africe. Jeho otec Robert Newton Dunn (1795–1846) pocházel z Ware v Hartfordshire v Anglii, kde se narodil Hannibal (1770–1839) a Elizabeth (1766–1846) Dunnovým jako nejstarší z osmi dětí. Roku 1820 odjel Robert Newton Dunn do Jižní Afriky a začal se zde posléze živit obchodem s kůžemi, slonovinou a střelným prachem. Jeho otec Hannibal jej do Afriky následoval, zbytek rodiny včetně matky Elizabeth se přestěhoval spolu s druhorozeným synem Hannibalem Dunnem jr. (1797–1857) do Saffron Walden v Essexu, kde se Hannibal věnoval obchodu s nábytkem a stal se zde váženým měšťanem. Byl také členem Přírodovědeckého a historického spolku, který pod záštitou lorda Braybrooke of Audley End založil ve městě muzeum. Roku 1934 přivezl pro toto muzeum množství přírodovědných exponátů z Afriky, díky bratrově žádosti, právě Robert Newton Dunn. Robert Dunn se v Africe roku 1924 oženil s Ann Harold Biggarovou, dcerou obchodníka Alexandera Harvey Biggara a měli celkem pět dětí, čtyři dcery a syna Johna Roberta.¹⁸⁴ John Robert Dunn se narodil v době, kdy byl jeho otec na cestě se zbožím pro muzeum v Saffron Walden. Později se rodina Roberta Dunna přestěhovala z Port Elisabeth do Natalu, kde si zakoupili poblíž dnešního Durbanu farmu nazvanou Seaview. Tady John vyrůstal spolu s dětmi zulských služebných a dělníků na farmě, uměl stejně dobře anglicky jako zulsky. Otec ho brávil na lov a učil ho pohybovat se v africké divočině a stopovat zvěř.¹⁸⁵

Roku 1838 se afrikánské komando Pieta Retiefa rozhodlo udělit lekci zulskému králi Dingaanovi a napadlo ho. Odveta na sebe nedala dlouho čekat, zulská impi¹⁸⁶ vtrhla do Port Natalu, dnešního Durbanu, a zmasakrovala místní usedlíky bez

¹⁸³ Web společnosti *Dunn's Descendants Association*. [online].

Dostupné z [www: https://www.dunnsland.com/document.php](https://www.dunnsland.com/document.php). [Citováno dne 2018-05-02].

¹⁸⁴ BALLARD, Charles Cameron. *The Transformatiersman: The Career of John Dunn in Natal and Zululand in 1834–1895*. Doktorská práce obhájená na University of Natal v Durbanu, roku 1980, s. 4.

¹⁸⁵ MOODIE D. C. F. (ed.) *John Dunn, Cetywayo and Three Generals*. Cambridge: Cambridge University Press, 2011. ISBN 9781108031387, s. 5.

¹⁸⁶ *Impi* - zulská bojová jednotka.

ohledu na spojitost s Retiefovým útokem. Při masakru měl údajně zahynout i Johnův dědeček Hannibal. Johnovým rodičům se podařilo uprchnout na lodi jménem Comet, z jejíž paluby pak celé drama bezmocně pozorovali. Když se zulské oddíly opět stáhly za řeku Tugelu, uprchlíci se vrátili a Johnův otec pokračoval v obchodu a lovu.¹⁸⁷ Další dramatická událost však přišla roku 1847, když bylo Johnovi pouhých 14 let. Jeho otec zemřel, údajně uslapán slonem před Johnovými očima. Dramatický příběh je sice poněkud obestřen podivnými okolnostmi a má více variant, faktem však zůstává, že mladík předčasně ztratil otce. Vdova se se synem Johnem přestěhovala zpět do Port Elisabeth, kam se provdaly její dcery, tedy Johnovy sestry. Do Port Natalu se John vrátil, když dosáhl věku 18 let. Začal se zde živit tím, co ho otec naučil, lovem, obchodem se slonovinou, jako nájemný stopař a průvodce v buši. Údajně zde zastřelil na výpravě s Georgem Christopherem Cato, pozdějším starostou Port Natalu, roku 1853 posledního slona žijícího na území dnešního Durbanu.¹⁸⁸ Jeden z búrských zákazníků však zneužil mládí Johna Dunna a odmítl mu zaplatit za roční služby, neboť podle platného holandského zákona Dunn nedosáhl věku, kdy může samostatně obchodovat. Rozhořčený John Dunn vše vyřešil odchodem z Natalu za řeku Tugelu na území Zulů. Mezi Zuly byl známý jako „Jantoni“, živil se převážně lovem a prodejem zvěře do místních kraalů a také trénováním volů pro orbu i pro zápraž k vozům. Z Natalu si s sebou přivedl svou dívku Catherine Pierceovou, již bylo tehdy 15 let. Její otec byl evropským přistěhovalcem, matka byla kapská Malajka, Catherina měla tedy status „barevná“, stejně jako děti, které později s Johnem Dunnem měla. Dunn se posléze sblížil s pohraničním agentem Joshou Walmsleyem sídlícím u řeky Nonoti, jenž ho přijal jako svého asistenta. John Dunn tak získal oficiální status pro pobyt zde pro britské úřady i pro Zulské království.¹⁸⁹

Roku 1856 došlo v Zulském království k dramatickému souboji o následnictví mezi dvěma syny krále Mpande, starším Cetshwayem a mladším Mbulazim. Mpande velmi otálel se jmenováním svého nástupce a Cetshwayo se rozhodl vzít iniciativu do svých rukou a zbavit se bratrské konkurence. Mbulaziho impi iziGqoza a Cetshwayovy oddíly uSuthu se utkaly na dolním toku Tugely v bitvě

¹⁸⁷ BUDIL, Ivo. *Válka Zuluů*. Praha: Triton, 2006. ISBN 80: 7254-830-1, s 63.

¹⁸⁸ JAARSVELD van, Albert. *Mtunzini*. Mtunzini: A. van Jaarsveld, 1998. s. 20.

¹⁸⁹ BALLARD, Charles Cameron. *The Transformatiersman: The Career of John Dunn in Natal and Zululand in 1834–1895*. Doktorská práce obhájená na University of Natal v Durbanu, roku 1980. s. 4.

u Ndongakusuka. John Dunn se poněkud nevýrazně, ale nezpochybnitelně zapojil do konfliktu, spolu s hrstkou domorodců vycvičených coby pohraniční policie, na straně Mbulaziho. IziGqoza však byly Cetshwayem zcela rozprášeny a John Dunn se před uSuthu taktak zachránil únikem přes rozvodněnou řeku. V Natalu, kam prchl, byl obviněn dvěma obchodníky s dobyt看em pány Waughem a Rathbohnem, že právě Dunnovým zásahem do boje se stalo, že tito ztratili svá stáda. Ta Cetshwayo odvedl s sebou. John Dunn se nabídl, že se vypraví za Cetshwayem vyjednat, aby stáda vrátil. Byl to od něj smělý návrh, neboť bylo jasné, že Cetshwayo si všiml, na které straně mladý pohraničník bojoval, a dalo se předpokládat, že mu tudíž nebude přátelsky nakloněn. John navštívil krátce krále Mpandeho, jenž mu děkoval za pomoc synovi Mbulazimu, a pak se již Dunn vydal za Cetshwayem. Stalo se neuvěřitelné. Cetshwayo byl Johnem Dunnem okouzlen. Nejenže vrátil dobytek, ale navíc nabídl Johnu Dunnovi přátelství a možnost usadit se na území kwaZulu.¹⁹⁰ John Dunn rozmýšlel jen krátce, pak vzal Catherine a děti a odešel trvale žít do kwaZulu. Postavil si zde postupně několik sídel, hlavní v oNgoya, další v Mangete, další pak například ve Mtunzini. Stal se Cetshwayovým rádcem a pobočníkem, byl mu užitečný ve styku s Brity a Búry, díky svým hlubokým znalostem domorodých zvyků, kultury, práva i jazyka měl velký respekt i u Cetshwayova dvora. Když se po Mpandově smrti konečně Cetshwayo stal králem Zuluů, učinil Johna Dunna jedním ze svých indunů a členem rady isikhulu. John Dunn obchodoval, vozil do kwaZulu zbraně, z východu pak domorodce kmenů Tsonga na práci do Natalu, obchodoval s dobyt看em. Brzy ovládal rozsáhlé území na východ od dolní Tugely, obydlené deseti tisíci domorodců. Místní klany si zavazoval dle ngunijských zvyků sňatky s dcerami kmenových vůdců. Dvě manželky dostal z Cetschwaovy vlastní domácnosti, tzv. isigodlo, což bylo velké vyznamenání a symbol úzkých vztahů s panovníkem. Počet jeho manželek nakonec dosáhl čísla 48. Je to úctyhodné číslo, zvážíme-li, že za každou manželku musel Dunn zaplatit rodině budoucí manželky tradiční cenu nevěsty, tzv. lobolo, jež v průměru činilo kolem tuctu kusů hovězího dobytka. Catherine sice protestovala, ale neměla šanci situaci změnit. Získala alespoň status hlavní, tzv. Velké manželky a měla právo navštěvovat manžela, aniž by byla předem ohlášena, na rozdíl od domorodých

¹⁹⁰ BALLARD, Charles Cameron. John Dunn and Cetschwayo: The Material Foundations of Political Power in the Zulu Kingdom 1857–1878, *The Journal of African History*, Volume 21, No 1 (1980), s. 75–76.

manželek. John Dunn svá sídla budoval ve stylu klasických kraalů,¹⁹¹ uprostřed však stál jeho dům evropského typu, vybavený evropským nábytkem,¹⁹² stejně jako dům pro Catherine. Domky pro ostatní ženy a jejich děti měly podobu typických chat indlu¹⁹³ a byly vybavené dle tradic kmenů Nguni. Zajímavostí je, že děti vzešlé z těchto manželství pak měly po Dunnově smrti za apartheidu různé postavení – od postu černoch, přes barevný, až k postu běloch. Jeho přímé potomstvo mělo dosáhnout počtu 117.¹⁹⁴

John Dunn si mezi lety 1860–1872 vybudoval vysoké postavení v rámci Cetshwayovy říše, získal respekt také v Natalu, kde ho sekretář pro domorodé záležitosti a člen legislativní a exekutivní rady Natalu Theophilus Shepstone považoval za užitečného informátora a spojku do království Zulů. Vybraná společnost Port Natalu si ho sice nevážila, zejména natalský biskup John William Colenso své pohrdání jen stěží skrýval, ale Dunnovo nebývalé bohatství, pravidelné okázalé návštěvy luxusního Royal Hotelu ve městě a snad i ostatním bílým mužům nedostupný Dunnův styl rodinného života rozhodně budily závist. Nahrazovalo to částečně skutečnost, že Dunn nebyl původem gentleman a příslušník vyšší vážené společnosti.¹⁹⁵

Cetshwayova pozice zulského panovníka byla mnohem složitější než pozice jeho předchůdců. Kromě tradičních klanových šarvátek mezi Zuly samými či s okolními kmeny, zejména Swazi či Sotho, jež zdaleka neutichly po období mfecane ani po konfliktech mezi Mpandeovými syny, hrozila i nadále nevráživost mezi Zuly a Búry, zejména v oblasti hranice mezi búrským Transvaalem a severním kwaZulu v oblasti řeky Ncome, ošetřená dosti neúčinně velmi křehkou smlouvou z Waaihoeku z března 1861. Novým problémem se čím dále tím více začaly jevit Britové. Původní poměrně vstřícný přístup britských kolonistů reprezentovaný politikou Theophila

¹⁹¹ *Kraal* – tradiční zulské sídliště v proutěné ohradě (kraal znamená zulsky doslova *ohrada*) - obydlí, ohrada pro dobytek, obydlí náčelníka, šamana, řemeslnické přístřešky atd.

¹⁹² Částečně dochovaný mobiliář z pracovny Johna Dunna je dnes vystaven v muzeu Fort Nongqayi Museum Village v Eshowe.

¹⁹³ Ngunijské chatky se stavěly ve tvaru rondelů, zulsky zvaných *iQukwane*, anglicky *beehive-shaped hut*.

¹⁹⁴ Počet Dunnových přímých potomků, ba i počet jeho manželek, se v pramenech a literatuře různí. Zde se držíme většinových údajů a Ballardova textu. Odlišné jsou zejména tradované údaje.

¹⁹⁵ BALLARD, Charles Cameron. John Dunn and Cetschwayo: The Material Foundations of Political Power in the Zulu Kingdom 1857–1878, *The Journal of African History*, Volume 21, No 1 (1980), s. 90.

Shepstonea, z níž vycházela Dunnova strategie vzájemného britsko-zulského konsensu, v jejímž duchu Cetswhwayovi radil a z níž osobně také nemálo těžil na obou stranách, začínala doznávat jistých trhlin. Prvním projevem disonance byla již Cetshwayova korunovace v roce 1873, kterou John Dunn dohodl jako velkolepou demonstraci spojenectví Zulů s britskou správou v Natalu, když poradil Cetshwayovi, aby jako výraz vstřícnosti vůči Britům pozval na korunovaci Theophila Shepstonea. S ním věc též předjednal. Theophilus Shepstone ovšem pojal královskou korunovaci po svém, nechal nakoupit potřebné propriety, včetně kočáru, trůnu a koruny a hodlal „jménem Británie“ vložit korunu na Cetshwayovu hlavu osobně. Cetshwayo, aniž mu patrně v plné míře docházel celý symbolický význam takovéto demonstrace podřízeníosti kwaZulu Británii, instinktivně Shepstoneovu show plně neakceptoval a jen díky diplomacii Johna Dunna vše nakonec proběhlo bez větších konfliktů. Ještě větším problémem ve vztazích mezi Brity a domorodci se stalo tzv. Langalibaleleho povstání v témže roce. Shepstone se musel rozhodně postavit buď na stranu ochránce domorodců, jak se snažil vypadat doposud, nebo na stranu exekutivy silného evropského kolonizátora, jenž má situaci pod kontrolou. Shepstone si vybral druhou možnost, „povstání“¹⁹⁶ domorodých Hlubiů nechal potlačit s plnou brutalitou a náčelníka Langalibaleleho uvěznit na doživotí na Robben Islandu. Ukázalo se, že Somtsewu, tedy Bílý otec natalských domorodců, jak Shepstonea Zulové a další místní kmeny nazývaly, není již zcela tím vstřícným a milujícím „otcem“.

Dalším posunem ve vývoji vztahů Británie a zulského království bylo v roce 1875 nahrazení dosavadního stárnoucího zástupce kapského guvernéra pro Natal sira

¹⁹⁶¹⁹⁶ Mladí muži z kmene Hlubiů, který se po *mfecane* (někdy též *difaqane* – podstatné přesuny obyvatelstva v Jižní Africe v první polovině 19. století, související se vznikem království Zulů, provázené kmenovými boji, vyháněním a zabíjením lidí, hladomorem a vytlidňováním rozsáhlých území) sídlil na svazích Dračích hor, byli najímáni v nově vznikajících dolech kolem Kimberley a místo mzdy si mnohdy přinášeli palné zbraně. Britská správa začala mít obavy ze skutečnosti, že čím dále tím více domorodců vlastní střelnou zbraň, pilným dodavatelem mimochodem byl, jak víme, i sám John Dunn, který z obchodu se zbraněmi značně profitoval. Shepstone důrazně apeloval na náčelníka Hlubiů Langalibaleleho počátkem roku 1873, aby zbraně byly přineseny k registraci. Bylo jasné, že nepůjde o registraci, ale zabavení nelegálně držných zbraní. Langalibalele nejprve otálel, ale potom se rozhodl se svými lidmi raději odejít přes Dračí hory do Basutska, dnešního Lesotha. S tím se Shepstone nehodlal smířit a vyslal za Hlubií vojsko, jež si však nevedlo příliš úspěšně. Zhrzený Shepstone jako odvetu nezdařeného pronásledování Langalibaleleho zmasakroval hlubijské ženy, děti a starce, jež zůstali, a Langalibaleleho nechal u Basutů zatknout, převézt do Pietermaritzburgu a následně uvěznit. BUDIL, Ivo. *Válka Zulů*. Praha: Triton, 2006, s. 76–77.

Benjamin Pinea, za něhož správu Natalu vesměs prováděl Shepstone, sirem Henrym Bulwerem, a posléze, zejména v oblasti vojenské, agilním generálem Garnetem Josephem Wolsleyem.¹⁹⁷ Také v úřadu kapského guvernéra došlo následujícího roku ke změně, nastoupil razantní koloniální úředník sir Henry Bartle Frere, jenž měl jako někdejší guvernér Sindhu zkušenost s potlačením povstání sipáhijů a domníval se, že domorodým silám je potřeba ukázat autoritu a rozhodnost. Ztotožnil se s Carnarvonovou představou uspořádání Jižní Afriky jako konfederace pod taktovkou Británie, kde ovšem svobodné království Zulů nemělo své místo. John Dunn, který situaci s obavami sledoval, začínal tušit, že se schyluje k soumraku jeho dosavadního exkluzivního postu prostředníka kompromisní diplomacie mezi britskou koloniální správou a kwaZulu. Snažil se v ní sice ještě pokračovat, když tlumil problémy na hranici mezi Transvaalem a Zulským královstvím, eskalované mimo jiné i působením kontroverzního a nezvladatelného exkomunikovaného syna krále kmenů Swazi Mbiliniho kaMsvatiho, jenž na hraniční území v povodí Ncome uprchl po nezdařeném pokusu uzurpovat trůn svého otce. Škodil zde loupežemi dobytka na straně búrské i na straně domorodých kmenů. Cetshwayo ho sice nejprve chránil, ale posléze, na radu Johna Dunna a pod tíhou podlých Mbiliniho činů, tuto strategii opustil. Pro britskou správu však zůstalo hraniční území mezi Transvaalem a kwaZulu „nestabilním územím“ volajícím po brzkém zásahu, jenž přinese Britům kontrolu nad situací. Shepstone, který se v té době snažil zmocnit nadvlády nad Jihoafrickou republikou coby Britským Transvaalem a na jehož podporu v pohraničním konfliktu vystoupil na radu Johna Dunna „spojenec“ Britů Cetshwayo, musel znovu, pod tíhou nechuti Búrů nechat se podmanit Brity a hrozbou toho, že se neúspěch jeho postupů v Transvaalu donese až do Londýna, ukázat, na které straně vlastně stojí.¹⁹⁸ V říjnu roku 1877 se nedaleko Ncome sešel s předními induny krále Cetshwaya, kteří byli připraveni ho podpořit v konfliktu s Búry, a pronesl k nim řeč, která je měla uchlácholit, ale současně odmítnout. Značná část indunů již tehdy prohlédla a nazvala Shepstonea zrádcem. Záminkou k válečnému konfliktu se však nakonec stal incident spojený s Cečwayovým oblíbencem indunou Sihayem, který měl zcela osobní charakter, ale

¹⁹⁷ Generál Garnet Joseph Wolsleye byl pak v průběhu anglo-zulské války jmenován do nové funkce, totiž britským guvernérem Natalu a Transvaalu.

¹⁹⁸ BALLARD, Charles Cameron. John Dunn and Cetshwayo: The Material Foundations of Political Power in the Zulu Kingdom 1857–1878, *The Journal of African History*, Volume 21, No 1 (1980), s. 88–89.

Shepstone i Frere jej před londýnskou vládou rádi zneužili jako argumentaci pro údajné hrozící nebezpečí ze strany Zulů, ospravedlnění tvrdého zásahu vůči nim a záminku pro anglo-búrský válečný konflikt, jenž záhy následoval.¹⁹⁹

John Dunn se musel rozhodnout, na kterou stranu se postaví. Nemusel by být ani tak zkušeným a orientovaným v místní situaci, jak byl, aby mu rychle došlo, že nad samostatností zulského státu a Cetshwayovou pozicí se neodvratně stahují mračna a jediná šance je přidat se jednoznačně na britskou stranu. To, že Cetshwayo v konečné fázi již nemohl poslechnout Dunnova opatrnícká doporučení ohledně dalšího ustupování britským gradujícím ultimátům, jež ostatně nesledovala nic jiného, než vytvořit casus belli pro válku, neboť by tím riskoval vzpouru indunů, posloužilo Dunnovi jako poněkud vratké vnitřní zdůvodnění jeho rozhodnutí přidat se jednoznačně na stranu Britů a svého dlouholetého přítele a spojence Cetshwaya v této kritické chvíli opustit. Neměl však příliš na vybranou. Pokud chtěl zachovat svobodu sobě a své rodině a alespoň část svého majetku a někdejšího postavení, musel Britům jednoznačně prokázat svou loyaltitu. Cetshwayo²⁰⁰ a značná část zulských klanů pochopitelně považovala Johna Dunna za zrádce.

Dunnova pomoc britským vojskům v začátku konfliktu byla pro Brity velmi cenná. Bez jeho znalostí terénu, včetně královského sídla v Ulundi, znalosti poměrů v zulských bojových oddílech, aktivní vojenské pomoci i služeb jeho stopařů by britské šance v kwaZulu byly mnohem problematičtější. Před tím, než udělal ono zásadní rozhodnutí, se dohodl s velícím generálem Chelmsfordem, že o jeho rodinu a lid bude postaráno. Pak koncem roku 1878 shromáždil na svých pozemcích rodinu, 2000 stoupců a 3000 kusů dobytka a přeplavil je za Tugelu do Natalu. Chelmsford sice sliby nedodržel a John Dunn se musel o své lidi nakonec postarat sám, alespoň však unikli pochopitelnému následnému hněvu Zulů, kteří Dunnova sídla v době války vyplenili a vypálili. Přišel tak i o značnou část cenných osobních zápisů, jichž želel nejvíce.²⁰¹

¹⁹⁹ BUDIL, Ivo. *Válka Zulů*. Praha: Triton, 2006, s. 88.

²⁰⁰ BINNS, C. T. *The Last Zulu King*. London: Longmans, 1963, s. 186.

²⁰¹ MOODIE D. C. F. (ed.) *John Dunn, Cetywayo and Three Generals*. Cambridge: Cambridge University Press, 2011. ISBN 9781108031387, s. 54.

Po válce se John Dunn s rodinou vrátil na své pozemky, zlaté časy jeho života však již skončily. Až do posledka se zatvrzele snažil zabránit osvobození svého někdejšího přítele Cetshwaya, který byl po válce internován na Robben Islandu, a jeho návratu do kwaZulu.

John Dunn zemřel 5. srpna 1895 a je pochován na svých pozemcích v Emoyeni. Britská správa posléze na jeho území zřídila tzv. Dunn's Reserve, jednu z mnoha obdobných správních jednotek, tzv. rezervací, pro domorodé obyvatelstvo. Dunnovi potomci měli, jak již bylo řečeno, v době apartheidu různé sociální statusy, a tudíž různá občanská i majetková práva. Nikdo z jeho synů, ani nejvýraznější Domenic Dunn, nebyl schopen převzít jeho roli a území spravovat tak, jak to dělal on. Vlády se zde postupně zmocňovali domorodí indunové. Problémy s obhájením a legalizací práva pozemkového vlastnictví v oblasti tzv. Dunnslandu řeší ostatně jeho potomci dodnes. Území bylo postupně uměle obsazováno místními klany, jen ve sledovaném distriktu Mtunzini se jedná o celkem pět klanů – Zulu, Nzuzu, Mkhwanazi, Mzimela a Mathaba. Zejména po pádu apartheidu problémy eskalovaly, squatteři na pozemcích farem Dunnových potomků přibývali, objevily se i násilnosti a loupeže. Argumentem squatterů byla nelegitimnost apartheidní majetkové legislativy, jejich majetkové nároky se však neopíraly o legislativu žádnou, neboť před Dunnovým příchodem bylo v oblasti, mimo jiné i díky efektu mfecane, velmi řídké osídlení. Žádný ze zmíněných klanů zde nebyl původním obyvatelstvem. Odkaz Johna Dunna a jeho otisk v oblasti tak vlastně přetrvává dodnes. Bezprostředně po jeho smrti byla jeho osobnost hodnocena kontroverzně. Domorodé obyvatelstvo, zejména zulské klany, jej považovalo za podlého zrádce a nepřítele, který měl podíl na porážce zulského státu. Barevné obyvatelstvo jej dodnes považuje za otce zakladatele komunity v oblasti. V paměti bílých, zejména pak britských, rezidentů nabýval postupně jeho život podoby jakési historické legendy, jež ale ztrácela časem na významu a která je dnes už jen spíše předmětem muzeální expozice a turistických informačních materiálů. Pouze Dunns Descendants Association, společnost Dunových potomků, jichž je dnes v rámci širší rodiny téměř 6000, se snaží udržovat předkův odkaz.

John Dunn v povědomí dnešních obyvatel Mtunzini a okolí – minivýzkum

Mtunzini je malé město v Jihoafrické republice v dnešní provincii kwaZulu-Natal, jak již bylo předesláno, uprostřed krásné krajiny přírodního parku Umlalazi Nature Reserve na pobřeží Indického oceánu, asi 140 km východně od Durbanu. John Dunn je považován za zakladatele tohoto sídliště. Městečko má necelých 22 000 stálých obyvatel, přičemž většinu tvoří bílé obyvatelstvo (72%, z toho 33% Afrikánci, zbytek Britové), 25% procent černošské obyvatelstvo, dle výše zmíněné klanové příslušnosti (přičemž většinu, téměř 15%, představují Zulové), 1,3% obyvatelstvo indického resp. asijského původu a 1,1% tzv. barevní.²⁰² Předmětem jednoduchého výzkumu, který byl formou kvalitativního výzkumu prováděn v letech 2010–2016, byl problém povědomí o osobnosti Johna Dunna a hodnocení jeho odkazu mezi současnými obyvateli Mtunzini a okolí. Okruh anonymních respondentů, kteří byli dotazováni ústně, bez použití nahrávací techniky (z důvodu snazšího přiblížení se respondentům a navázání důvěry pro realizaci ústního dotazníkového šetření) zaznamenáváním odpovědí do připraveného dotazníkového archu. Předmětem tázání byly dvě otázky:

1. *Co víte o Johnu Dunnovi?* 2. *Jak hodnotíte význam této osobnosti v rámci dějin kwaZulu-Natal?*

První skupinou respondentů byli roku 2010 studenti přicházející k předzápisu na univerzitě University of Zululand v kwaDlangezwa. Bylo dotázáno celkem 77 studentek a studentů (52 dívek a 25 chlapců), z celkem čtyř fakult, Filozofické, Pedagogické, Přírodovědecko-zemědělské a Ekonomicko-správní a právnické. Jisté povědomí o Johnu Dunnovi mělo celkem 5 respondentů, přičemž jedna z těchto pěti, studentka práv, spíše díky povědomí o právních problémech s Dunnovými pozemky.

Další šetření bylo provedeno roku 2014 ve značně frekventovaném prostoru před nákupním střediskem Spar ve Mtunzini, kde bylo oslovováno nahodile kolemjdoucí obyvatelstvo. Celkem se podařilo oslovit 32 lidí, 21 žen a 11 mužů, z čehož 23 osob bylo vizuálně černošského původu. Nikdo z černošek a černočů o

²⁰² *Oficiální web Mtunzini Golf Club.* [online].

Dostupné z [www: http://www.mtunzinigolfclub.co.za/index.php/theclub](http://www.mtunzinigolfclub.co.za/index.php/theclub). [Citováno dne 2018-05-02].

Mtunzini. Wikipedia. [online]. Dostupné z [www: https://en.wikipedia.org/wiki/Mtunzini](https://en.wikipedia.org/wiki/Mtunzini). [Citováno dne 2018-05-02].

JAARSVELD van, Albert. *Mtunzini. A History, from Earliest Times to 1995.* Mtunzini: A. van Jaarsveld, 1998, s 1–2.

Johnu Dunnovi nevěděl, to že byl zakladatelem města, kde žijí či pracují, je roztomile překvapilo. Oslovení bělošští respondenti v 6 případech věděli, že John Dunn měl „mnoho žen a ještě více potomků“, 4 respondenti věděli o existenci nedalekého rekreačního a chráněného prostoru Dunn's Pool.

V prosinci roku 2016 proběhlo šetření mezi členy klubu Mtunzini Country Club, který je výlučně bělošský, v rámci vánočního turnaje v bowlingu. Bylo osloveno 19 respondentů, všichni měli jakési povědomí o Johnu Dunnovi, opět se týkající především jeho rodinného života a prostoru Dunn's Pool. Všichni také věděli, že na webových stránkách Mtunzini je mu věnován odkaz.²⁰³ Badatelka však pojala podezření, že zpráva o budoucím dotazování se mezi respondenty roznesla předčasně a výsledek dotazování již pak nebyl objektivní. Co se týká druhé otázky, odpovědi se tazatelka dočkala jen při šetření v Country Clubu a daly by se shrnout do formulace: John Dunn byl zakladatelem Mtunzini.

Výsledek nevelkého výzkumu o povědomí o Johnu Dunnovi v oblasti Mtunzini a okolí lze, i při vědomí omezeného počtu respondentů a minimalistickém šetřícím aparátu, shrnout takto: Černošské obyvatelstvo Mtunzini a okolí není příliš obeznámeno s významem a odkazem historické osobnosti Johna Roberta Dunna. Většina obyvatel afrikánského a britského původu má jisté minimální povědomí o osobnosti Johna Dunna, hodnocení jeho odkazu vyznívá spíše pozitivně než negativně, jeho rodinný život je interpretován s jistou dávkou důrazu na kurióznost. Několik respondentů se následně zapojilo do debaty o squatterských kauzách na pozemcích Dunnových dědiců, o nichž byli evidentně dobře informováni a které jsou obecně poměrně známé z hromadných sdělovacích prostředků, zejména pokud jde o případ rodiny Pat Dunnové, o němž bude ještě pohovořeno. Diskuse pak přešla volně v širší téma násilných útoků na bílé farmáře, jež bohužel nejsou v Jižní Africe stále ještě minulostí. Tato problematika je ale místními obyvateli překvapivě vnímána bez přímé spojitosti s osobností Johna Dunna, nýbrž spíše právě v širším kontextu aktuální celospolečenské problematiky tzv. „farm attacks“.²⁰⁴

²⁰³ *Oficiální web Mtunzini.* [online].

Dostupné z [www: http://www.mtunzini.co.za/dunn.htm](http://www.mtunzini.co.za/dunn.htm). [Citováno dne 2018-05-02].

²⁰⁴ *Farm attacks* je termín používaný v současnosti velmi často v jihoafrických sdělovacích prostředcích a označuje útoky na bílé farmáře a jejich rodiny.

Squatterské útoky na farmy Dunnových potomků

Informace pro tuto část textu o dědictví Johna Dunna byly čerpány z hromadných sdělovacích prostředků, zejména tisku, osobních sdělení doc. Alberta van Jaarsvelda, Ph.D., emeritního vedoucího katedry historie Faculty of Arts, University of Zululand v kwaDlangezwa, žijícího ve Mtunzini a osobního přítele rodiny Pat Dunnové, Leona van Royena, středoškolského učitele v Richards Bay a obyvatele Mtunzini Jeanette Ferreira a Reinette van Reinsburg. Dále pak též z elektronické komunikace s panem Lawrencem Lamprechtem, který působí jako správce stránek a koordinátor společnosti Dunn's Descendants Association²⁰⁵ a žije nyní v Holandsku v Haarlemu.

Pozice potomků Johna Dunna nebyla vlastně nikdy snadná. Za apartheidu značná část z nich bojovala s rasovými předsudky, neboť byli označeni rasovými posty černoch či barevný, ani jedinci zařazení mezi bílou rasu však nebyli bez starostí, nemohli mít nikdy jistotu, že se směsí krve z rodiny Johna Dunna nebudou jejich budoucí potomci, či dokonce i oni sami, onálepkováni jako černý či barevný, tedy bez plných politických a majetkových práv. Skutečné problémy však nastaly až v době vrcholícího národně osvobozenického boje domorodců v Jižní Africe. Od roku 1971 se začaly objevovat první útoky samozvaných osadníků na pozemcích farem Dunnových potomků v kwaZulu. Šéfové místních domorodých klanů začali prohlašovat půdu farmářů za své národní dědictví a vznášet na ni nároky. Situace eskalovala po pádu apartheidu, zejména v oblasti Mangete, kde celé rodiny klanu Macambini nelegálně přicházely na pozemky farem a v polích s cukrovou třtinou spalovaly úrodu, stavěly si zde své kraaly, pásly dobytek a snažily se pěstovat kukuřici. Roku 1996 se do čela squatterů postavil Nkosi Mathaba,²⁰⁶ který se inspiroval podobným trendem v sousední Zimbabwe a poukazoval na nový dokument vydaný vládou Národního afrického kongresu tzv. *Restitution of Land Rights Act* z roku 1994.²⁰⁷ Farmáři se v obranu sdružili pod společnost Mangete Landowners Association, do jejíhož čela se postavila paní Pat Dunn a její partner John Hunt. Od té doby však útoky ještě narůstaly, rodina zažila velké loupežné přepadení počátkem roku 2000, kdy paní Pat skončila postřelená v nemocnici, stejně jako John Hunt, jenž

²⁰⁵ *Dunn's Descendants Association*. [online].

Dostupné z [www: https://www.dunnsland.com/](https://www.dunnsland.com/). [Citováno dne 2018-05-02].

²⁰⁶ Elektronický rozhovor autorky s panem Lawrencem Lambertem, dne 15. 7. 2018, Plzeň–Haarlem.

²⁰⁷ Dokument dostupný z [www: http://www.justice.gov.za/lcc/docs/1994-022.pdf](http://www.justice.gov.za/lcc/docs/1994-022.pdf).

se pak musel devět měsíců zotavovat. Podobně trpěli útoky i farmáři v sousedství, např. bratr paní Pat Rex Dunn a mnozí další.²⁰⁸ Situace se nelepšila, spíše naopak, vládní orgány nebyly schopné účinné pomoci.²⁰⁹ Teprve po osmi letech, roku 2004, se podařilo za pomoci soudu dojít k legislativnímu vyřešení problému, když soud v Durbanu rozhodl, že squatterři nemají žádné historické ani právní nároky na zabraná území. Útoky na bílé farmáře tím ovšem neskončily.²¹⁰ Paní Pat Dunnová se snažila spolu s partnerem vést i přes problémy farmu nadále, počátkem roku 2017 však ve věku 61 let, i v důsledku zranění z útoku a neustálých stresů, zemřela.²¹¹ Mnozí z Dunnových potomků situaci vzdali, pozemky prodali a odešli do zahraničí, stále je však ještě hodně těch, kteří vzdorují nepřízní osudu a zločinným klanům a snaží se hospodařit i nadále.²¹²

²⁰⁸ Wave of invasions hit white farmers of South Africa, *Independent*, 22th July 2000. [online]. Dostupné z www: <https://www.independent.co.uk/news/world/africa/wave-of-invasions-hit-white-farmers-of-south-africa-707503.html>. [Citováno dne 2018-05-02];

Mangethe invaders drive cattle to sugar farms, *IOL - internetová tisková platforma*, Jižní Afrika, 5th November 2001. [online].

Dostupné z www: <https://www.iol.co.za/news/south-africa/mangethe-invaders-drive-cattle-to-sugar-farms-76407>. [Citováno dne 2018-05-02];

Dunn family attacked by armed robbers on farm, *IOL - internetová tisková platforma*, Jižní Afrika, 25th April 2003. [online].

Dostupné z www: <https://www.iol.co.za/news/south-africa/dunn-family-attacked-by-armed-robbers-on-farm-105342>. [Citováno dne 2018-05-02];

Zulu descendants of Scot who fathered 117 children win fight with squatters, *The Telegraph*, 15th August 2004. [online].

Dostupné z www: <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/africaandindianocean/southafrica/1469474/Zulu-descendants-of-Scot-who-fathered-117-children-win-fight-with-squatters.html>. [Citováno dne 2018-05-02].

²⁰⁹ Rozhovor autorky s doc. Albertem van Jaarsveldem, Ph.D. dne 27. 12. 2017 ve Mtunzini.

²¹⁰ Elektronický rozhovor autorky s panem Lawrencem Lambertem, dne 15. 7. 2018, Plzeň–Haarlem.

²¹¹ Rozhovor autorky s doc. Albertem van Jaarsveldem, Ph. D. dne 27. 12. 2017 ve Mtunzini.

²¹² "We're being invaded," says Ms. Dunn, head of the Mangete Landowners Association and leader of the vast, mixed-race Dunn clan that owns most of the sugar-cane farms in the area and in nearby Emoyeni. More than 5,000 squatters have moved onto about 60 farms in Mangete, in northern KwaZulu-Natal province, in the past year. The farms were claimed four years ago by a local Zulu chief, Khayalesha Mathaba, under South Africa's slow-moving land reform program. Apparently frustrated by delays in settling their claim, Zulu squatters have simply moved onto the farms, erecting huts and planting crops in fields that are not theirs. The Dunn family farmers say that with the squatting has come increased crime, destruction of crops, and loss of jobs and fields. Last year more than \$125,000 worth of sugar cane was destroyed by squatters and this year the loss will be higher. Things are coming to a head because we just can't farm any more. We are having huge problems,"

Závěr

Závěrem je potřeba souhrnně odpovědět na původní tázání ohledně historického povědomí obyvatel Mtunzini v případě osobnosti Johna Roberta Dunna a také obecně zhodnotit jeho odkaz dnešku. Drobný výzkum potvrdil předpoklad, že současní obyvatelé o osobnosti Johna Dunna nejsou příliš informovaní. Domorodé černošské obyvatelstvo dnes o něm neví takřka nic a nijak se o jeho osobnost nezajímá. Bělošské obyvatelstvo ve Mtunzini spojuje jeho jméno s lokalitou, kde měl John Dunn svůj kraal, a to díky popularitě místa dnes využívaného k víkendové a volnočasové rekreaci a informačním tabulím, jež Johna Dunna a jeho osudy zmiňují. Z jeho života však utkvívá v myslích současníků zejména na dnešní i tehdejší poměry „skandální“ rodinná situace bělocha a křesťana Johna Dunna. Jistou informační roli také hraje web města Mtunzini, kde je prostor věnovaný jeho životu a vztahu k městu. Zkušenost s návštěvou muzea Johna Dunna v nedalekém Eshowe má minimum obyvatel Mtunzini,²¹³ expozici neznají ani školní děti dotázaných rodin.

Daleko známější je neblahý osud Dunnových potomků čelících od sedmdesátých let 20. století útokům samozvaných osadníků na jejich pozemcích, tzv. „farm attacks“, zejména případ statečné paní Pat Dunnové a jejího partnera Johna Hunta. Kupodivu však tyto informace nejsou prvotně spojovány ve vědomí lidí s Johnem Dunnem, ale jsou součástí obecného bolestného problému současnosti, který je často ve společnosti bílých diskutován – bezpráví a násilí vůči bílé menšině po pádu apartheidu, zejména právě vůči farmářům. O této problematice má široké povědomí každý z bělošských obyvatel Mtunzini, odsuzují je však i dotazovaní příslušníci černošských rezidentů, obzvláště pak studenti.

Odkaz Johna Dunna je tedy poněkud kontroverzní. Na jedné straně je jeho silný vliv a otisk v kraji stále patrný, na druhé straně tragičnost jeho vlastního osudu jako by se přenášela generacemi dál a způsobovala tragédie nové. Doufejme, že on i

Ms. Dunn said. "We just want the government to act . . . We've spent years trying to resolve this dispute, getting nowhere."

Squatters invade South African farms, *The Globe and Mail*, 25th July 2000. [online]. Dostupné z [www: https://www.theglobeandmail.com/news/world/squatters-invade-south-africanfarms/article1041361/](https://www.theglobeandmail.com/news/world/squatters-invade-south-africanfarms/article1041361/).

²¹³ Vlastně pouze doc. A. van Jaarsveld a Leon van Royen.

jeho potomci jednou dojdou klidu a Jižní Afrika míru a harmonie, tak jak si přál velký „Madiba“, Nelson Mandela, když snil o svorném „duhovém“ národě.

Prameny a literatura

Prameny

Bodleian Library. University of Oxford. Letters of John Robert Dunn.

Campbell Collection. University of kwaZulu-Natal Libraries Durban. James Stuart Papers. Local system number KCAL291785. Dostupné po povolené registraci z www: <http://campbell.ukzn.ac.za/?q=taxonomy/term/496>.

Campbell Collection. University of kwaZulu-Natal Libraries. Durban. John Robert Dunn Papers; Domenic Dun Papers. Local system number KCAL310110. Dostupné po povolené registraci z www: <http://campbell.ukzn.ac.za/?q=node/47098>.

Vydané prameny

Restitution of Land Rights Act, 1994. Dokument dostupný z www: <http://www.justice.gov.za/lcc/docs/1994-022.pdf>. [Citováno dne 2018-05-02].

WEBB C. de B. – WIGHT J. B. (eds.). *The James Stuart Archives*. Vol. 1. Durban: University of kwaZulu-Natal Press, 1976. ISBN 978-0869800737.

Literatura

BALLARD, Charles Cameron. John Dunn and Cetshwayo. The Material Foundation of Political Power in Zulu Kingdom 1857–1978, *The Journal of African History*, Vol. 21, No. 1, 1980, s. 75–91.

BALLARD, Charles Cameron. *John Dunn. The White Chief of Zululand*. Craighall: Ad. Donker, 1985. ISBN 9780868520063.

BALLARD, Charles Cameron. *The Transformatiersman: The Career of John Dunn in Natal and Zululand in 1834-1895*. Doktorská práce obhájená na University of Natal v Durbanu, roku 1980.

BARBER, S. L. *John Dunn and Zululand 1856–1963*. Kvalifikační práce obhájená na University of Natal, roku 1971.

BINNS, C. T. *The Last Zulu King*. London: Longmans, 1963.

BUDIL, Ivo. *Válka Zuluů*. Praha: Triton, 2006. ISBN 80-7254-830-1.

HULEC, Otakar. *Dějiny Jižní Afriky*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. ISBN 80-7106-247-2.

HURWITZ, N. The Life Of John Dunn, The White Zulu Chief, *Theoria: A Journal of Social and Political Theory*, 1947. roč. 1, s. 58–64.

JAARSVELD van, Albert. *Mtunzini*. Mtunzini: A. van Jaarsveld, 1998.

KNIGHT, Ian. The White Zulu, *Military Illustrated*, June 2005, s. 24–31.

KNIGHT, Ian. In Every Way His Own King. The Life of Chief John Dunn, *Journal of Anglo-Zulu War Society*, December 2001, s. 10–21.

MOODIE D. C. F. (ed.) *John Dunn, Cetywayo and Three Generals*. Pietermaritzburg: Natal Printing and Publishing Co., 1886; MOODIE D. C. F. (ed.) *John Dunn, Cetywayo and Three Generals*. Cambridge: Cambridge University Press, 2011. ISBN 9781108031387.

SHIELDS C.S. *The Life of John Dunn: Special Reference to Zululand in 1879–1887*. Diplomová práce obhájená na University of South Africa, roku 1939.

Elektronické zdroje

Web společnosti *Dunn's Descendants Association*. [online]. Dostupné z [www:
 <http://www.dunnsland.com/document.php>](http://www.dunnsland.com/document.php). [Citováno dne 2018-05-02].

John Robert Dunn. *Wikipedia*. [online]. Dostupné z [www:
 \[https://en.wikipedia.org/wiki/John_Robert_Dunn\]\(https://en.wikipedia.org/wiki/John_Robert_Dunn\)](https://en.wikipedia.org/wiki/John_Robert_Dunn). [Citováno dne 2018-05-02].

Oficiální web *Mtunzini Golf Club*. [online]. Dostupné z [www:
 <http://www.mtunzinigolfclub.co.za/index.php/theclub>](http://www.mtunzinigolfclub.co.za/index.php/theclub). [Citováno dne 2018-05-02].

Mtunzini. *Wikipedia*. [online]. Dostupné z www:
<https://en.wikipedia.org/wiki/Mtunzini>. [Citováno dne 2018-05-02].

Wave of invasions hit white farmers of South Africa, *Independent*, 22th July 2000. [online]. Dostupné z www:
<https://www.independent.co.uk/news/world/africa/wave-of-invasions-hit-white-farmers-of-south-africa-707503.html>. [Citováno dne 2018-05-02].

Mangethe invaders drive cattle to sugar farms, *IOL - internetová tisková platforma*, Jižní Afrika, 5th November 2001. [online]. Dostupné z www:
<https://www.iol.co.za/news/south-africa/mangethe-invaders-drive-cattle-to-sugar-farms-76407>. [Citováno dne 2018-05-02].

Dunn family attacked by armed robbers on farm, *IOL - internetová tisková platforma*, Jižní Afrika, 25th April 2003. [online]. Dostupné z www:
<https://www.iol.co.za/news/south-africa/dunn-family-attacked-by-armed-robbers-on-farm-105342>. [Citováno dne 2018-05-02].

Zulu descendants of Scot who fathered 117 children win fight with squatters, *The Telegraph*, 15th August 2004. [online]. Dostupné z www:
<https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/africaandindianocean/southafrica/1469474/Zulu-descendants-of-Scot-who-fathered-117-children-win-fight-with-squatters.html>. [Citováno dne 2018-05-02]

Rozhovory

Elektronický rozhovor autorky s panem Lawrencem Lambertem, dne 15. 7. 2018, Plzeň–Haarlem.

Rozhovory autorky s doc. Albertem van Jaarsveldem, Ph.D. v letech 2009–2016 ve Mtunzini.

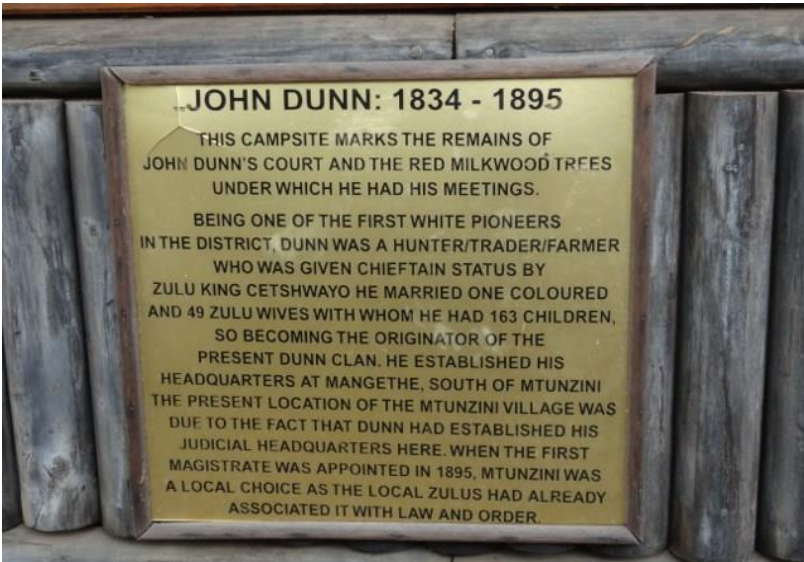
Rozhovory s Jeanette Ferreirou, v letech 2014–2016 ve Mtunzini.

Rozhovory s Leonem van Royenem, v letech 2009–2016 ve Mtunzini a Richards Bay.

Rozhovory s Reinette van Reinsburg, v letech 2009–2016 ve Mtunzini.

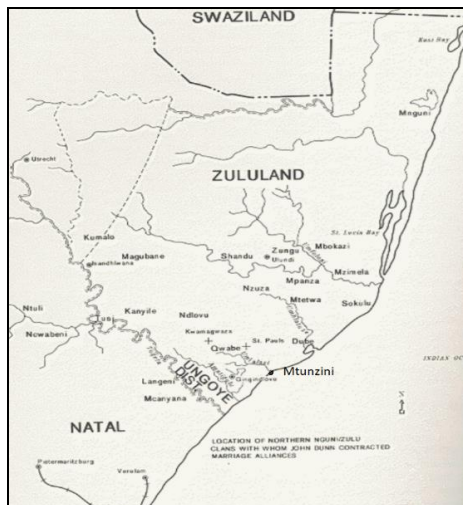
Příloha č. 1. Dunn's Pool v Mtunzini. Foto Naděžda Morávková.

Příloha č. 2. Informační turistická cedule ve Mtunzini přináší text o Johnu Dunnovi. Foto Naděžda Morávková.

Příloha č. 3. John Robert Dunn. *Dunn's Descendants Association*. [online]. Dostupné z [www: https://www.dunnsland.com/](https://www.dunnsland.com/). [Citováno dne 2018-05-02].

Příloha č. 4. Mapa Dunnem ovládaného území. *Dunn's Descendants Association*. [online]. Dostupné z [www: https://www.dunnsland.com/](https://www.dunnsland.com/). [Citováno dne 2018-05-02].

O autorce

Doc. PaedDr. Naděžda Morávková, Ph.D. je vedoucí katedry historie Fakulty pedagogické Západočeské univerzity v Plzni a vedoucí Střediska orální historie při KHI FPE ZČU v Plzni. Zabývá se dějinami historiografie, biografickou metodou a metodou oral history a jejím uplatněním v didaktice dějepisu.

E-mail: nmoravkova@seznam.cz